Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001878

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 21-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дейкун Олексій Петрович
2. Oleksii P. Deikun

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCHID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство

Дата захисту: 04-06-2025

Спеціальність за освітою: Переклад

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Сектор науки: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8266

Повне найменування юридичної особи: Київський національний лінгвістичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125289

Місцезнаходження: вул. Велика Васильківська, буд. 73, Київ, 03680, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Київський національний лінгвістичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125289

Місцезнаходження: вул. Велика Васильківська, буд. 73, Київ, 03680, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.07

Тема дисертації:

1. Лінгвориторика українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин.
2. Linguistic rhetoric of translating English-language Internet news headlines into Ukrainian.

Реферат:

1. Дисертаційна робота вивчає український переклад заголовків англійськомовних інтернет-новин BBC у лінгвориторичній перспективі. Здійснене дослідження пояснює українське відтворення заголовків англійськомовного новинного дискурсу через перекладацькі риторико-когнітивні моделі як сталі ментальні шаблони інтерпретації морфосинтаксичних конструкцій, укорінених у пам'яті мовців поєднань форми й значення. Конструкції поділяємо на цільні, що є незмінними в заголовках обома мовами й представлені здебільшого ініціялізмами; лексикалізовані, які поєднують два елементи: сталий, що є головним, і залежний, який є змінним; граматикалізовані, що позначають узагальнені відношення між референтами двома або більше словами, які належать до різних класів. Конструкції – основні одиниці перекладу – заповнюють три риторичні позиції заголовків оригіналу й перекладу: привернення уваги, її утримання і спонукання до

читання. У ракурсі лінгвориторики виокремлені моделі українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин поділено на два різновиди: елокуційно-інвенційні, що визначають вербалізацію змісту повідомлення за допомогою морфосинтаксичних конструкцій; та елокуційно-диспозиційні, які передбачають зміни в розміщенні конструкцій в оригіналі й перекладі. Перекладацькі елокуційно-інвенційні моделі утворюють три різновиди: універсальні, задіяні для відтворення всіх типів конструкцій; спільні, які використовують для кількох різновидів структур; і відмінні, характерні суто для певного типу конструкцій. Універсальні елокуційно-інвенційні моделі українського перекладу заголовків англійськомовних інтернет-новин охоплюють еквівалентний і розширений різновиди. Універсальні еквівалентні моделі перекладу цільних структур оригіналу включають латиничну і кирилізаційну; лексикалізованих – онімну, атрибутивно-апелятивну й квантифікативно-апелятивну; граматикалізованих – характерні для екзистенційних, транзитивних, динамічно-просторових, характеризувальних й уточнювальних структур. Універсальні асиметричні моделі перекладу передбачають розширення цільних конструкцій другою частиною складного слова, додатковим компонентом або прикладкою. До перекладених аналогів лексикалізованих структур додають один, два або більше елементів. Відповідники граматикалізованих конструкцій розширюють дієсловами, дієприслівниками, з'ясувальними чи означальними структурами. Спільні елокуційно-інвенційні моделі перекладу охоплюють метонімічну, задіяну для відтворення цільних і граматикалізованих структур; і граматикалізовану прийменникову – для відтворення цільних і лексикалізованих конструкцій. Відмінні елокуційно-інвенційні моделі перекладу застосовують для відтворення окремих різновидів конструкцій: цільні – підлягають лексикалізації; лексикалізовані – перекладають через перекатегоризацію значення їхніх складників; граматикалізовані відтворюють згідно зі змішаними моделями, які передбачають переклад просторових і модальних структур як еквівалентно, так і асиметрично. Перекладацькі елокуційно-диспозиційні моделі українського відтворення заголовків англійськомовних інтернет-новин передбачають зміну перспективи зображення події в перекладі або перенесення відтвореної структури до іншої позиції в українському заголовку. Переклад лексикалізованих конструкцій оригіналу супроводжують двома варіянтами реперспективізації: зміщення фокусу зображення суб'єктів у позиціях привернення уваги заголовків обома мовами, тобто зміну перспективи презентації осіб з їхнього суспільного статусу на національність, із національности на релігійну належність, із внутрішньодержавного зображення організації на міжнародне; або зміщення фокусу з наслідків події на її перебіг у позиції спонукання заголовка українською мовою. Переклад зі зміною перспективи стосується п'яти різновидів граматикалізованих конструкцій: суб'єктно-предикативних, транзитивних, характеризувальних, просторових і модальних. В українських заголовках суб'єктно-предикативні конструкції оригіналу відтворюють зі зміщенням перспективи з агенса на пацієнс чи результат його діяльности; або з пацієнса на агенс. Транзитивні конструкції оригіналу перекладають зі зміщенням перспективи з події на її припинення або з емоцій учасників на початковий етап інциденту. Переклад характеризувальних конструкцій оригіналу залежить від їхнього різновиду: прикметникові структури відтворюють зі зміщенням фокусу з віку людини на її суспільні/особисті характеристики; аппозитивні – із заняття знаменитості на її родинний статус/творчі характеристики, втілені лексикалізованими конструкціями; підрядні означальні конструкції – із поведінки суб'єктів на їхні особисті риси різними типами структур. Просторові конструкції оригіналу відтворюють зі зміщенням фокусу на власне подію, тоді як семантика модальних структур зміщується в перекладі з наслідків події на її початок або використовуються нетранзитивні конструкції.

2. The thesis focuses on the Ukrainian translation of BBC English-language Internet news headlines from a linguistic rhetoric perspective. The paper explains the Ukrainian rendering of English-language news discourse headlines through translational rhetorical cognitive patterns treated as stable mental templates for interpreting morphosyntactic constructions entrenched in the human memory as combinations of form and meaning. The constructions fall into item-based, remaining unchanged in the headlines in both languages and mainly represented by initialisms; lexicalized, combining two elements: main, which is fixed, and dependent, which is non-fixed; and grammaticalized, multicomponental structures denoting relations between referents by words belonging to different classes. The constructions as the basic units of translation fill in three rhetorical positions of

the original and translated headlines: attention-grabbing, attention-keeping, and nudging to reading the text. In linguistic rhetorical terms, the patterns of translating English-language Internet news headlines into Ukrainian fall into two types: elocutional-inventional, which determine the coding of the message content with the help of morphosyntactic constructions; and elocutional-dispositional, involving changes in positioning morphosyntactic structures to denote referents in the original and in the translation. Translational elocutional-inventional patterns fall into three types: universal, rendering all types of constructions; common, interpreting only several types of constructions; and distinctive, specific for a particular type of structures. Universal elocutional-inventional translational patterns entail equivalent and extended types. The universal equivalent patterns of translating English item-based constructions encompass Latinized and Cyrillic types. Lexicalized constructions are rendered according to the onymic, attributive-appellative and quantificational-appellative patterns. Grammaticalized structures are reproduced with respect to their meaning: existential, transitive, dynamic-spatial, characterizing, and specifying. Universal asymmetric translational patterns presuppose the expansion of item-based constructions by adding the second part of a compound word, another component or an apposition. The translated equivalents of lexicalized structures are extended by one, two or more elements. The Ukrainian equivalents of grammaticalized structures are expanded with verbs, adverbs, or subordinate adjectival structures. Common elocutional-inventional translational patterns entail metonymic, employed to translate item-based and grammaticalized constructions; and grammaticalized prepositional structures rendering item-based and lexicalized constructions. Distinctive elocutional-inventional patterns of translation are meant to render all three types of constructions: item-based, which are subject to lexicalization; lexicalized, interpreted by recategorizing the meaning of their components; and grammaticalized, translated according to mixed patterns concerning equivalent and asymmetrical translation of grammaticalized spatial and modal structures. Elocutional-dispositional patterns involve a perspectivation switch in depicting an event in translation or moving the reproduced structure to a different position in a Ukrainian headline. The translation of original lexicalized structures is accompanied by two variants of perspectivation switch: the first variant, employed in the attention-grabbing positions in the headlines in both languages, is a change in representing individuals from their social status to nationality, from nationality to religious affiliation, from domestic portrayal of organizations to international; the second variant in the headline nudging position is shifting the focus from the aftermath of an event to its course. The translation with a perspective switch is applied to five types of grammaticalized constructions: Subject-Predicate, transitive, characterizing, spatial, and modal. In the Ukrainian translation, Subject-Predicate constructions of the original are rendered with a perspective switch from agents to patients or the results of their activity; or from patients to agents. Transitive constructions are translated with a perspective switch from the event to its termination, or from human emotions to the initial stage of an incident. The translation of characterizing constructions depends on their type. Adjectival structures are reproduced with a perspective switch from a person's age to their social/personal features. The appositive structures shift perspective from a celebrity's occupation to their family status/artistic characteristics rendered by lexicalized constructions. The subordinate adjectival structures replace the description of an individual’s behavior by reference to their personal features denoted by different types of constructions.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Дейкун, О. (2022). Лінгвориторична стратегічна ієрархія перекладу заголовків (на матеріялі українських тлумачень заголовків англійськомовних інтернет-новин). Актуальні питання іноземної філології, 16, 18-24. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. DOI: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-3
- 2. Дейкун, О. (2022). Моделі українського перекладу мовних засобів в англійськомовних новинних заголовках: позиція утримування уваги. Актуальні питання іноземної філології, 17, 20–24. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. DOI: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17-3
- 3. Дейкун, О. (2024). Зміни перспектив в українських тлумаченнях англійськомовних заголовків BBC News. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 67, 217-220. DOI https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.48
- 4. Дейкун, О. (2024). Моделі українського перекладу англійськомовних цільних конструкцій (на матеріялі заголовків текстів новин). Мовні і концептуальні картини світу, 75 (1), 9–23. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. DOI: https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.1.01
- 5. Дейкун, О. (2024). Переклад англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій у заголовках BBC News Україна. Вісник КНЛУ. Серія Філологія, 27(1), 71-81. Київ: Київський національний лінгвістичний університет. DOI: https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309606
- 6. Дейкун, О. (2024). Український переклад англійськомовних лексикалізованих конструкцій (на матеріялі заголовків BBC News та BBC News Україна). Studia Philologica, 22(1), 30–45. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка DOI: https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.223

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Потапенко Сергій Іванович

2. Serhii I. Potapenko

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.02.04

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0001-8623-3240

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний лінгвістичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125289

Місцезнаходження: вул. Велика Васильківська, буд. 73, Київ, 03680, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шмігер Тарас Володимирович
2. Taras V. Shmiher

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-4713-2882

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мосієнко Олена Володимирівна
2. Olena V. Mosiienko

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-4175-2837

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, буд. 40, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Никитченко Катерина Петрівна

2. Kateryna P. Nykytchenko

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0003-4938-5290

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний лінгвістичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125289

Місцезнаходження: вул. Велика Васильківська, буд. 73, Київ, 03680, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Борис Дмитро Петрович

2. Dmytro P. Borys

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-7726-152X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний лінгвістичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125289

Місцезнаходження: вул. Велика Васильківська, буд. 73, Київ, 03680, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Гнезділова Ярослава Володимирівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Гнезділова Ярослава Володимирівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Стефанова Наталія Олександрівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна